

Jutranja maša v Vratih — od leve proti desni Janez Smrekar iz Horjula, p. Franc Svojsak iz Dravlj, Janez Rihar iz ljubljanskih Fužin in Otmar Črnilogar iz Podrage

Foto: France Urbanija

ali kopanje jarka za strelovod pa vse do najširšega obveščanja in blagoslovitvenega viška) je bil seveda **France Urbanija**. Njegov sijajni nastop 1. avgusta 1996 in blagoslovitveni nagovor sta bila vrhunec slavlja. Poudarjen je bil križ kot vreden človekov sopotnik skozi življenje, in človekova opora, in kot globok simbol spomina na pokojne, in vrh Škrlatice je bil ponovno naveden kot zgodovinski kraj tega spomina. Malo

krščansko božjo službo s petjem, molitvijo, branjem iz Svetega pisma in samim blagoslovom je zapečatila ena od znamenitih Jožetovih odrezavosti, obujena iz pozabe po Francetu Urbaniji: »Aj' res,« so ga vprašali, »daj' veter na Škrlatic' križ dol vrgu?« »Veter ne,« je znil Joža, »ampak tist' k'se po vetru obračajo.«

Žal je bila ob obeh prilikah (6. julija in 1. avgusta 1996) zelo vidna odsotnost mojstranskih domačinov. Kot bi bili pozabili, da je Škrlatica (v starejšem mojstranskem jeziku Suhi plaz, ki ga ne gre pozabiti, tako so jo imenovali starejši domačini in dosledno je tako zapisano pri **Kugyju** in še marsikje) predvsem mojstranska gora: pot, po kateri hodimo na vrh, je odkril **Gregor Rabič-Grogar**, vodnik in lovec iz Mojstrane, ne znameniti Trentarji in ne Borovci (Kranjskogorci), zdaj pa kot da so enega od vrhuncem v zgodovini svoje gore kratkoma zatajili.

Delo na gori je bilo častno. Nihče ni vprašal za kilometrino, dnevnico, nadomestilo za zamujeni ših. Nasprotno: vprašali so, koliko je treba še prispevati, da se nujni stroški poravnajo. Enako obrtniki. »Če bi zaračunal, je lepota tega dela izgubljena,« je rekel **Peter Berglez**. To pa je tista prva in prava, *sončna* stran slovenskega značaja. Tista, ki hoče, »da se nekaj dobrega naredi«, kot bi rekel Gustl.

KOMU SO POTREBNA ZNAMENJA NA SLOVENSKEH GORSKIH VRHOVIH

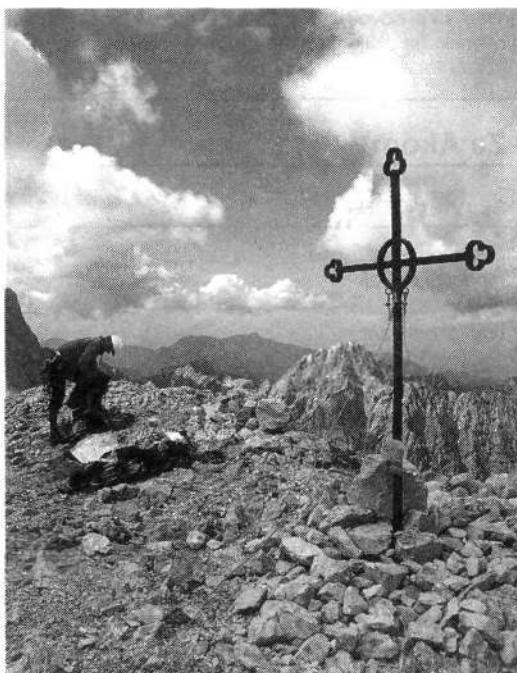
KRIŽ NA BRANI

BOJAN POLLAK

Ob zaključku lanske planinske sezone, oktobra 1995, se je na vrhu Brane nenadoma pojavil križ. Nekateri krajanj Stranj in Stahovice so čisto potihem (morda zavedajoč se, da delajo narobe), brez dovoljenja lastnika zemljišča, ki o tem sploh ni bil obveščen, brez dovoljenja in obvestila upravljalcu, brez kakršnihkoli soglasij in povsem v nasprotju z vsemi dogovori kot v posmeh pravni državi in vsem drugim s težko muko privlekli na vrh Brane črn železen križ in ga vkopali v skale. Tam naj bi stal v spomin na žrtve gora. Žal je njihovo, čeprav verjetno še tako lepo zamišljeno dejanje, hudo neprimerno.

Na vrhu Brane je sicer res že stal križ, ki so ga postavili leta 1934 v spomin na **kralja Aleksandra (Aleksander Strnavski v Utripu 11/95)**, umrlega v atentatu v Marseillu oziroma v spomin na evharistični kongres v Ljubljani (**Bine Vengust v PV 11/95**) — torej čisto režimsko in ideološko znamenje. Toda viharji in strele so ga še pred začetkom druge svetovne vojne uničili, kot da so vedeli, da se bo Slovenija izvila iz srbskega objema in postala svobodna, demokratična, pluralistična, laična država. Narava sama je popravila to, kar so ljudje naredili narobe.

Žal se nekatere napake preteklosti ponavljajo. Križi, pa naj bodo navadni ali kljukasti, srpi in kladiva in podobna ideološka oziroma verska znamenja ne sodijo na

Novo znamenje na gori: križ na Brani

(Foto: Vlado Habjan) 373

vrhove naših gora, posebej pa še ne ta na vrh Brane, ker:

1. je ideološko-versko znamenje, ki po eni razlagi spominja na evharistični kongres v Ljubljani. To je tako, kot če bi nekdanja partija za vsak svoj kongres na enem od slovenskih vrhov postavila svoj spomenik;

2. podpira srbsko prevlado nad Slovenijo, saj po drugi razlagi spominja na kralja Aleksandra, Srba, ki je bil kralj celotne takratne Jugoslavije in katerega potomci imajo še vedno pretenzije tudi za slovenskim ozemljem;

3. podpira delitev Slovencev na »naše« in »njihove« na podlagi verskega prepričanja. Doslej smo bili prepričani, da smo v gorah predvsem ljudje, vse ostalo pa naj bi ostalo v dolini;

4. je v nasprotju s stališči PZS (Obvestila PZS 11/95), da na vrhove sodijo edino skrinjice z vpisno knjigo in žig. Nikakor tja ne sodijo nikakršna verska, režimska ali ideološka znamenja.

V 45 letih oblasti režima, za katerega nekateri trdijo, da je bil diktatorski, ideološko zaslepljujoč itd., nam je najvišje vrhove slovenskih gora uspelo ohraniti nedotaknjene in neomadeževane, neonesnažene z ideološkimi oziroma režimskimi znamenji. Edino Aljažev stolp na vrhu Triglava je bil nekaj časa pobarvan z rdečo barvo in je namesto zastavice dobil rdečo zvezdo, ki pa jo je še v času tako imenovanega komunističnega režima spet zamenjala zastavica, kot je rdečo barvo zamenjala prvotna siva.

Mar se moramo Slovenci začeli deliti tudi v planinstvu? Ustanavljanje različnih planinskih društev na podlagi verske ali partijske pripadnosti vodi spet v delitev. Mar nas druga svetovna vojna in vse pobijanje med njo in po njej še ni dovolj izučilo? Mar ne more biti vsaj en del slovenskega življenja skupen, brez vmešavanja vere,

politike? Tisoči slovenskih planincev so dokazali, da je bilo to do sedaj mogoče. Mar nam bo lastna država spet prinesla razcep na vseh področjih, da bomo lahko čez čas spet prišli pod tujevo peto?

Marsikdo bo rekel, da naj se tisti, kogar moti, obrne stran ali naj ga ne gleda. Se bomo morali torej obračati stran? Bomo isto rekli tudi, če se bo na vrhovih pojavila rdeča ali rumena ali bela zvezda (petero- ali šesterokraka) ali srp in kladivo, ali polmesec ali kip Bude? Križe na obmejnih vrhovih so postavili Avstrijci, in sicer trdi nemški Avstrijci v dokaz, da so si iztrgali del slovenskega ozemlja v nemško last. Posebej je za to značilen križ na Ojstercu. Mar se bomo Slovenci tudi s križi podajali pod tujo nadvlado in ta križ na Brani pomeni tudi to, da je njihova nadvlada segla že do sem, da smo tudi ta del slovenske zemlje (pro)dali tujcem?

Potem ko se je marca leta 1977 na Grintovcu ponesrečil profesor Ciglar, je bil sprejet dogovor, da po gorah ne bomo postavljali nobenih spominskih obeležij umrlim. Zato je bilo dogovorjeno še s takratnim GG, da v Kamniški Bistrici najde primerno mesto za spominski park prav vsem žrtvam gora: drvarjem, lovcem, krivolovcem, turistom, gorskim reševalcem, alpinistom, pastirjem in drugim — skratka, vsem, ki so končali svoje življenje v gorah.

Tako je Biotehniška fakulteta v soglasju z vsemi prizadetimi, predvsem pa skupaj z gozdarji in PZS na prostoru med Kurjo dolino in Črnekovo uredila spominski park žrtvam gora. V tem spominskem parku so na skalnih balvanih spominska obeležja tistim, ki so v zadnjih letih izgubili življenja v gorah nad Kamniško Bistrico. Tja naj bi postopoma, ko se bo za to našel denar, smiselno prenesli še vsa druga spominska obeležja ponesrečenim, ki so po gorah ostala iz preteklosti.

Zato bi bilo najbolje, da tisti, ki so sedanjí križ potihem in v posmeh zavednim Slovincem postavili na vrhu Brane, ta križ tudi potihem spravijo tja, kamor spada — v spominski park ali pa na pokopališče, če je bil njihov namen res pošten in tak, kakor so zapisali na tablici. Prejšnjega je narava sama odstranila in tudi tega bo slejkoprej, če ga ne bodo že prej tisti, ki nočejo častiti spomina na čas, ko smo bili Slovenci pod tujo nadvlado.

Kdor hodi s pravo vero po svetu in tudi v gore, ne potrebuje še dodatnih verskih znamenj, posebej še takih, ki žalijo Slovence, ki poznajo svojo zgodovino in so ponosni, da niso več hlapci ne Avstrijcem, ne Nemcem, ne Italijanom in ne Srbom. Ta so namenjena predvsem za tiste, ki jim vera peša, pozabljajo nanjo in jo imajo samo na jeziku, na zunaj in za druge, ne pa tudi v svojem srcu.

Naj bodo in naj ostanejo stara in nova verska in podobna znamenja v dolini, vrhovi gora pa naj ostajajo čim bolj taki, kot so bili že tisočletja. Prav je, da si postavljamo spomenike v lesu, kamnu, kovini in drugih materialih za naše umrle, če že tisti v naših srcih niso dovolj. Vendar naj bodo ti zunanji spomeniki na primernih, splošno dogovorjenih krajih, med katere vrhovi naših gora, posebno pa še vrh Brane, prav gotovo ne spadajo.

Za Akom

SLAVICA ŠTIRN

*Bila sem na gori,
mogočni in lepi,
divji in nežni,
odeti v bel puh.*

*Pod njo slap, hrumeč in peneč,
— konjeva griva v galopu —
padajoč neizprosno v globino.*

*Spodaj tolmun, smaragdno zelen,
miren, pohleven.
Kam je poniknila divja strast?*

*Čutim: moja jesen,
vsa tiha in mila,
kot voda v tolmunu smaragdno zelena,
počasi odteka v brezdani nič.*